

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

LUNDS UNIVERSITET

Sex, manipulation och mord

- En kvalitativ innehållsanalys om hur Flashbackanvändare beskriver gärningspersonerna i fallen Knutbymordet och Arbogamordet.

Författare: Evelina Johansson

Kandidatuppsats: SOCK08, 15 hp

Vårterminen 2021

Handledare: Anton Törnberg

Författare: Evelina Johansson

Titel: Sex, manipulation och mord - En kvalitativ innehållsanalys om hur Flashbackanvändare beskriver gärningspersonerna i fallen Knutbymordet och Arbogamordet.

Kandidatuppsats: SOCK08, 15 hp

Handledare: Anton Törnberg

Sociologiska institutionen, Vårterminen 2021

Sammanfattning

Detta är en kvalitativ studie som syftar till att undersöka hur Flashbackanvändare beskriver gärningspersonerna i fallen Knutbymordet samt Arbogamordet, med särskilt fokus på att jämföra hur de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna beskrivs. Frågeställningen som studien ämnar besvara är: Hur beskrivs de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna i "Arbogamordet" och "Knutbymordet" på Flashback? För att besvara frågeställningen utgår studien från en kvalitativ innehållsanalys med en induktiv ansats samt inspiration från grundad teori. Två Flashbacktrådar har använts som underlag för studiens empiri, en gällande varje fall. Inläggen har kodats och analyserats med hjälp av analysmetoden *analytic bracketing*. Materialet har analyserats med Pollacks teori om den kriminella kvinnan, Cornish och Clarkes tolkning av rational choice-teorin, samt Elias och Scotsons teori om etablerade och outsiders. Studiens slutsats är att de kvinnliga gärningspersonerna är i fokus i båda trådarna och de beskrivs på ett mer nedvärderande sätt än männen. Bland annat används fler skällsord i beskrivandet av kvinnorna än männen. Resultatet av studien stämmer väl överens med tidigare forskning gällande porträttering av manliga och kvinnliga förövare, där kvinnorna också är i fokus och anses värre.

Nyckelord: Flashback, Knutbymordet, Arbogamordet, kvalitativ innehållsanalys, rational choice, etablerade och outsiders, den kriminella kvinnan.

Antal ord: 10 056.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställning	2
2. Tidigare forskning	2
2.1. Historisk litteraturöversikt	2
2.2. Medias representation av förövare	3
2.3. Diskussion gällande tidigare forskning	5
3. Teoretiska perspektiv	5
3.1. Pollacks teori om den kriminella kvinnan	5
3.2. Rational choice-teorin	6
3.3. Etablerade och outsider	7
4. Metod	8
4.1. Metodologisk ansats	8
4.2. Urval och material	8
4.2.1. Val av internetforum	8
4.2.2. Val av fall	9
4.2.3. Val av forumtrådar och -inlägg	10
4.3. Insamling av material	11
4.4. Kodning och analysmetod	12
4.5. Etiska övervägande	13
5. Analys	14
5.1. Knutbymordet	15
5.1.1. Mördare eller offer	15
5.1.2. Egoisten	16
5.1.3. Den sjuke mannen	17
5.1.4. Den andra kvinnan	18
5.2. Arbogamordet	19
5.2.1. Femme Fatale	19
5.2.2. Allt för egen vinning	20
5.2.3. Den bortglömda mördaren	21
5.3. Jämförelse	22
5.3.1. Anstiftarna Fossmo och Möller	22
5.3.2. Mördarna Svensson och Rajabi	23
6. Diskussion och slutsatser	24
7. Källförteckning	26

1. Inledning

Statistik från BRÅ (2020) visar att 84% av de som lagfördes för brott 2019 var män och resterande 16% var kvinnor. Det framgår att fördelning mellan könen har varit ungefär densamma under de senaste tio åren. Newburn (2013, s.450) är en forskare som tar upp denna överrepresentation av män i brottsstatistiken och sätter den i perspektiv till hur manliga och kvinnliga förövare framställs. Han menar att eftersom det oftast är män som begår mord framställs kvinnliga mördare ofta som särskilt galna och hemska. Ett fall från England, som Newburn (2013, s.450) tar upp, visar tydligt på detta. En man och en kvinna mördar fyra människor i Manchester, båda döms till livstidsfängelse för mordet och bedöms som lika delaktiga i brottet. I efterdyningarna av brottet var det dock kvinnan som blev fokus för media och hon framställdes som ett utmärkt exempel på ondska, medan den manliga förövaren hamnade i skymundan. En annan forskare som lyft det faktum att manliga och kvinnliga brottslingar framställs olika är Carole Smart. Smart (1977) skrev i sin bok *Women, Crime and Criminology* att kvinnor som begår brott anses som dubbelt avvikande tillskillnad från män som bara anses avvikande på ett sätt. Hon menade att kvinnor inte bara ses som avvikande för de brott som de begått, utan betraktas även som avvikande för att de brutit mot etablerade könsnormer. Män, å andra sidan, anses bara som avvikande för att de begått ett brott.

En studie gjord av Grabe, Trager, Lear och Rauch (2006) undersöker hur kvinnor som begått brott framställs i media. Studien gick ut på att testa huruvida *the chivalry hypothesis* kan appliceras på mediernas porträttering av kvinnliga brottslingar. Denna hypotes har utvecklats inom rättsvetenskap och hävdar att kvinnor som begår brott behandlas på ett mer skonsamt sätt inom det straffrättsliga systemet, då de anses svaga och irrationella (Pollack 1950, Anderson 1976). Grabe et al. (2006, s.156–159) visade att hypotesen även kan appliceras på media och bekräftade att kvinnor delvis blir behandlade på ett mer skonsamt sätt, men att det dock beror på vilken typ av brott som har begåtts samt hur kvinnorna har betett sig. De kvinnor som begick mindre grova brott samt uppförde sig i enlighet med sin socialt tillgivna roll som varsamma och med en uppvisat stark modersinstinkt, blev porträtterade på ett mer skonsamt sätt än de män som begick motsvarande brott. När kvinnor däremot bröt mot de samhälleliga normerna genom att agera våldsamt eller begå brott mot barn framställdes de dock värre av media än män som begått liknande brott. Studiens slutsats är att kvinnor kan komma att behandlas skonsammare av media än män, men att det är brottets art samt deras uppförande som är den avgörande faktorn. Sammantaget visar forskningen ovan att det finns en skillnad i hur manliga och

kvinnliga brottslingar framställs i media. Denna studie ämnar undersöka om dessa mönster även är synliga på ett öppet internetforum. Vikten i att använda sig av ett öppet internetforum eller andra sociala medier i forskning ligger i att det skett en ökning i användandet av dessa typer av plattformar de senaste åren, människor vänder sig till dessa källor för både sociala interaktioner men även för att ta till sig nyheter. Det har således skett ett skifte från de traditionella nyhetskällorna och massmedia till sociala medier (Törnberg & Törnberg 2016, s.134) vilket belyser behovet av att forska på området.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka hur Flashbackanvändare beskriver de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna i fallen Arbogamordet och Knutbymordet samt undersöka om det finns någon skillnad i hur de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna beskrivs. Studien kommer analysera materialet med hjälp av ett antal teorier, samt se om beskrivningen av de manliga respektive kvinnliga förövarna stämmer överens med det som tidigare forskning urskilt. Genom en kvalitativ textanalys ämnar studien besvara följande frågeställning:

- Hur beskrivs de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna i "Arbogamordet" och "Knutbymordet" på Flashback?

2. Tidigare forskning

Nedan kommer tidigare forskning som är relevant för denna studie diskuteras. Först kommer ett avsnitt med en historisk litteraturöversikt om manliga och kvinnliga brottslingar i stort, därefter följer en redogörelse över forskning som specifikt behandlar hur media porträtterar manliga respektive kvinnliga förövare. Avsnittet avslutas med en diskussion som påvisar denna studies relevans i relation till dagens forskningsläge.

2.1. Historisk litteraturöversikt

Historiskt sett har kriminologisk forskning främst fokuserat på män. Klein (1973) förklarar att detta beror på att kvinnor utgör en minoritet av brottsstatistiken samt att det främst varit män som studerat ämnet och att de då valt att fokusera på andra män. Snare (1991, s.27) bekräftar denna bild och lyfter fram att i synnerhet den svenska forskningen om kvinnliga brottslingar är

begränsad då den svenska kriminologin i mycket hög grad är styrd av myndighetsbehov och följer den vetenskapstradition som sysslar med att kvantifiera verkligheten. Kvinnor utgör helt enkelt för liten del av statistiken för att vara värd att forska om. Snare (1991, s.29) lyfter i sitt verk fram Lombroso och Ferrero som några av de första att publicera ett verk om den kvinnliga brottslingen, *The female offender* från 1895. Lombroso brukar kallas *fadern av modern kriminologi*. Han hade ett biologiskt synsätt på brottslighet i bemärkelsen att han ansåg att man föds som brottsling. I publikationerna *The criminal man* (1876) och *The female offender* (1895) menar han på att kriminella män och kvinnor skiljer sig från normala människor genom fysiska attribut. Bland annat mätte han skallarna på de kriminella och hävdade att dessa skilde sig mellan kriminella och icke kriminella. Lombroso och Ferrero (1895) menade i sin studie av kriminella kvinnor att dessa var närmre män i vissa av sina attribut, i jämförelse med ”normala” kvinnor. Thomas (1923) är en annan forskare som tidigt studerade kvinnliga brottslingar, som han beskrev som kalla, beräknande och morallösa. Även Pollack (1950) beskrev kvinnliga brottslingar som manipulativa och bedrägliga. Han menade vidare på att detta var anledningen till att kvinnor var underrepresenterade i brottsstatistiken, han gick så långt som att hävda att brott som begicks av män egentligen uppmuntrades eller initierades av kvinnor. Som framgår av både Thomas (1932) och Pollacks (1950) forskning framställs således kvinnor som begår brott som värre än män som begår brott. Kvinnorna beskrivs som onda och anklagas för att vara de verkliga hjärnorna i brott begångna av män. Detta är något som Smart (1997) knyter an till och konkretiserar i sin bok *Women, Crime, and Criminology*. Smart kommer fram till att kvinnor riskerar att stämplas som dubbelt avvikande när de begår brott till skillnad från män. Kvinnor anses avvikande i det att de begår brott, men också för att de genom detta även bryter mot etablerade könsnormer. Män anses endast avvikande för att de begår brott.

2.2. Medias representation av förövare

Som visat finns det mycket forskning gällande brottslingar, men det finns även forskning om hur manliga respektive kvinnliga brottslingar framställs, framför allt inom media. Brennan och Vandenberg (2009, s.245) kommer i sin litteraturoversikt fram till att media framställer kvinnor som begår brott som antingen *bad (dåliga)* eller *mad/sad (galna/sorgliga)*. De kvinnor som kategoriseras som dåliga porträtteras som att de medvetet går emot de traditionella könsnormerna genom sina avsiktliga handlingar. Kvinnorna blir demoniserad, framställda som maskulina, straffade för att ha brutit mot sitt familjeansvar och/eller tillrättavisade för sexuell- och annan avvikelse. Brennan och Vandenberg (2009, s.145) menar på att detta gör att man

förskjuter kvinnorna från den ”sanna kvinnligheten” och därför behandlas de därefter. Dessa kvinnor anses avsiktligt ligga bakom sina handlingar och överlag anses de då förtjäna sitt straff.

Om kvinnorna inte klassas som dåliga tenderar de att placeras i kategorin galna/sorgliga. Brennan och Vandenberg (2009, s.146) beskriver att kvinnorna som hamnar i denna kategori porträtteras som inte helt ansvariga för sina handlingar. Förhållandena kring brottet gör att det brottsliga beteendet ursäktas och media framställer kvinnorna som offer för omständigheterna. Media visar detta genom att: (1) tillskriva det brottsliga beteendet till en biologisk sjukdom eller ett medicinskt tillstånd, (2) betona gärningspersonens feminina utseende, (3) beskriva hur kvinnorna följer traditionella könsnormer och uppfyller sitt familjeansvar och/eller (4) porträtterar dem som sexuellt och religiöst rena. Dessa beskrivningar används för att öka sympatin vilket kan leda till att man inte anser att kvinnorna förtjänar att straffas för sina brottsliga handlingar.

Den norska kriminologen May-Len Skilbrei (2013) har studerat hur norska medier framställde kön och klass i sin rapportering gällande trippelmordet vid Orderud Farm i Norge 1999. Hon lyfter i sitt syfte fram att det i många länder, även Norge, är ovanligt att kvinnor är med och utför planerade och brutala mord, vilket gör det intressant att studera hur sådana fall och kvinnor porträtteras i media. I sin studie visar Skilbrei att männen inte porträtterades som vare sig hjärnorna eller musklerna bakom brottet, utan framställdes snarare som att de blivit dominerade av kvinnorna som i sin tur framställdes som farliga *femme fatales*. Man kan sammanfatta studien genom att säga att kvinnorna hamnade i medias fokus efter brottet, medan männen hamnade mer i skymundan. Detta stämmer även överens med det fall som Newburn (2013, s.450) tar upp där en man och en kvinna tillsammans begår fyra mord, men i efterhand är kvinnan den som är medias fokus medan mannen knappt omnämns. Även Grabe et al. (2006) drar liknande slutsatser, deras studie lyfter dock fram att om kvinnor begår mindre grova brott och beter sig ”korrekt” enligt könsnormerna behandlas de snällare. Man kan alltså tydligt se, genom flera olika studier, att om en kvinna begår ett grovt brott, då framställs hon som värre än en man som begått ett likartat brott om inte omständigheterna kring brottet gör att kvinnan inte anses helt ansvarig.

2.3. Diskussion gällande tidigare forskning

Som forskningsöversikten ovan visar finns det mycket studier om brottslingar i stort, men även specifikt gällande hur manliga respektive kvinnliga brottslingar framställs i media. Det saknas däremot forskning om hur manliga respektive kvinnliga brottslingar beskrivs och framställs på social media, där vem som helst kan skapa ett anonymt konto och skriva vad hen tycker. Detta är hålet som denna studie ämnar att fylla.

I studien kommer det svenska internetforumet Flashback att användas som ett fall för att undersöka hur gärningspersoner beskrivs på ett internet-forum. Studiens syfte är att undersöka hur Flashbackanvändare beskriver de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna i fallen Arbogamordet och Knutbymordet samt undersöka om det finns någon skillnad i hur de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna beskrivs. Som framgått ovan i den tidigare forskningen (Grabe, et al. 2006, Newburn 2013, Smart 1997) framställs kvinnor som begår grövre brott som exempelvis mord, ofta som värre och ondare än män som begått samma typ av brott, men kommer detsamma gälla på Flashback? En av anledningarna till att ett internetforum ligger till grund för denna studie är för att den typen av forum inte är lika studerad som andra mediekkanaler, som nyhetstidningar. Att just internetforumet Flashback valdes som fall för studien baseras på att det är ett av de största och mest välkända internetforumen i Sverige. I skrivande stund (2021-05-12) har forumet 1 391 255 medlemmar och över 71 000 000 inlägg.

3. Teoretiska perspektiv

Nedan följer en genomgång av de teorier som är av relevans för denna studie. Det teoretiska ramverket består av Pollacks (1950) teori om den kriminella kvinnan, hennes beteende samt hur hon existerar i relation till män. Även Cornish och Clarkes (2005) definition av rational choice-teorin samt Elias och Scotsons (2011) teori om etablerade och outsiders kommer att användas för att, tillsammans med Pollacks teori, förstå och belysa de mönster som hittas i Flashbackinläggen.

3.1. Pollacks teori om den kriminella kvinnan

Pollack (1950) skriver i sin bok *The Criminality of Women* om den kriminella kvinnan och hur hon står i relation till den kriminella mannen. Bland annat skriver Pollack (1950, s.3) att kvinnor är makten bakom tronen, att de är hjärnorna bakom många av brotten. Han (ibid., s.156) menar

alltså att kvinnor i större utsträckning än män är anstiftare till brott snarare än den som begår själva handlingen. Pollack (ibid., s.8) lyfter även fram att kriminella kvinnor, men även kvinnor överlag, är mycket mer opålitliga än män. Vidare menar han (ibid., s.82) att när det kommer till mord kan detta varken anses som ett specifikt kvinnligt eller manligt brott, men kvinnors relativa ansvar gällande detta brott är större än mäns när man ser till typen av offer och tillvägagångssätten för mordandet. Gällande kvinnliga brottslingar överlag lyfts det fram att i relation till manliga brottslingar är kvinnor mindre förutsägbara, de följer inga regler och specialiserar sig inte i sin kriminella karriär (ibid., s.139). Pollack (1950, s.140) skriver även att sexuellt förtryck, avundsjuka, svartsjuka och hämnd är vanligare motiv för brott hos kvinnor än hos män. Det sexuella förtryck som han (ibid.) syftar till är att även om sexuellt umgänge utanför äktenskapet anses fel för båda könen, möts kvinnor som deltar i det med speciell stränghet. En brud som är oskuld anses vara idealet, medan en brudgum som är oskuld anses lite udda och som en äktenskaplig risk. Både män och kvinnor förväntas vara trogna sina respektive, men om en man är otrogen möts han av förståelse medan en otrogen kvinna blir fördömd. Denna diskriminering menar Pollack (ibid.) läggs som ytterligare en börda ovanpå kvinnans sexlust vilket är en faktor som kan leda kvinnor till att begå brott. Sammanfattningsvis kommer Pollack (1950, s.161) fram till att kvinnors delaktighet i kriminalitet har blivit extremt underskattad. Newburn (2013, s.311) poängterar i sin bok *Criminology* att Pollacks forskning idag är kritiserad för att vara sexistisk och misogyn, men det fortfarande av värde att studera hans teorier då de använts för att ge intellektuell respekt för långvariga samhällstankar gällande kvinnor och deras beteende. I denna studie används forskningen för att tankar som syns på Flashback går ihop med det som Pollack skrev.

3.2. Rational choice-teorin

Den definition av rational choice-teorin som i denna studie kommer användas är den som Cornish och Clarke (2005) influerat, den första tesen som lyfts fram nedan är den som är av värde för studien. Teorin utgår från antagandet att brottslingar väljer att begå brott på grund av de fördelar som de anser att brottet för med sig. Vidare förklarar teorin även de förhållanden som behövs för att brott ska förekomma, inte endast varför människor blir brottslingar (ibid., s.18). Cornish och Clarke (2005, s.19 – 23) förklarar att det finns sex grundläggande teser till rational choice-teorin: (1) brott är en målmedveten handling som begås med intentionen att gynna förövaren. Brottsliga handlingar anses aldrig meningslösa inom detta perspektiv utan alla ses som målmedvetna handlingar avsedda att gynna förövaren. Snatteri är en handling med

uppenbar vinst för förövaren, men andra brott där det inte är lika självklart kan förmånerna vara, bland andra, spänning, prestige, sexuell tillfredställelse eller dominans över andra. (2) Brottslingar försöker fatta de bästa beslut de kan, givet de risker och osäkerheter som är inblandade. Detta kallas även *begränsad rationalitet*, brottsligt beslutsfattande handlar om att man tar de bästa möjliga beslut med den fakta man har gällande riskerna, ansträngningarna samt förmånerna av brottet. Det handlar även om att besluten ofta behöver tas fort och att brottslingarna i fråga inte vet allt om det som de tar beslut om. (3) Beslutsfattandet varierar avsevärt för brottslingen beroende på vilket brott det handlar om. (4) Beslut om att involvera sig i särskilda typer av brott (*involveringsbeslut*) skiljer sig från de besluten som är relaterade till utförandet av en specifik brottslig handling (*händelsebeslut*). (5) Involveringsbeslut består av tre steg: initiering, anpassning och motstånd. Dessa måste studeras separat eftersom de påverkas av helt olika uppsättningar av variabler. (6) Händelsebeslut innefattar en sekvens av val som görs i varje stadie av den brottsliga handlingen, exempelvis: förberedelse, val av mål, uppdrag av handling, flykt och efterdyningar.

3.3. Etablerade och outsiders

Elias och Scotsons (2010) teori om etablerade och outsiders härstammar ur deras studie med samma namn. Genom att studera ett område i England på 1960-talet upptäckte Elias och Scotson en uppdelning mellan olika zoner i området. Det fanns en grupp som kom att benämnas *etablerade*, som hade bott i området längre och ansåg sig ha en överlägsen position, samt en grupp som benämns *outsiders*, som bestod av människor som kommit till området mer nyligen och ansågs sämre samt mindre betydelsefulla. De etablerade hade under sin tid i området byggt upp traditioner och normer som alla boende i området levde under. När nya människor sedan flyttade dit skapades en social spänning och allt som gick utanför de rådande normerna tillskrevs de som var outsiders. En röd tråd genom hela studien är ett starkt tänk gällande *vi* och *dem*, vilket är det som denna studie kommer använda för att bättre förstå hur Flashbackanvändare beskriver gärningspersonerna i de två fallen. Flashbackanvändarna beskriver gärningspersoner som brutit mot samhällets normer genom att begå grova brott, genom sitt normbrytande blir gärningspersonerna outsiders, medan Flashbackanvändarna genom en förskjutning av gärningspersonerna blir etablerade, de som inte skulle begå sådana normbrott.

4. Metod

4.1. Metodologisk ansats

Den form av textanalys som denna studie kommer att använda är kvalitativ innehållsanalys. Bryman (2018, s.677) förklarar att metoden innebär ett sökande efter bakomliggande teman i det material som undersöks. Boréus och Kohl (2018, s.51 – 52) lyfter att innehållsanalysen kan användas på vilken typ av text som helst samt att det är en vanlig metod om man vill finna mönster eller jämföra olika texter vilket är precis det denna studie syftar till att göra. Metoden innebär att man utgår från en förutbestämd forskningsfråga men man låter teman växa fram ur arbetet med kodningen (Ibid.). Detta är precis vad denna studie kommer att göra, forskningsfrågan är redan bestämd, men det är genom kodningen av materialet som teman kommer att urskiljas.

Studien använder sig av en *induktiv* ansats i bemärkelsen att de teorier som används i analysen är ett resultat av forskningen, det motsatta skulle vara att använda en *deduktiv* ansats då man har teorierna klara innan man samlar in data (Bryman 2018, s.47 – 49). Frågeställningen som denna studie ämnar besvara är bred, därför valdes en induktiv ansats för att inte begränsa forskningen med redan förutbestämda teoretiska ramverk. Först sammanställdes och kodades materialet och olika teman urskildes i relation till forskningsfrågan. Utifrån detta skapades sedan det teoretiska ramverket för studien.

4.2. Urval och material

Den typ av urval som genomgående använts i studien är *målstyrt urval*. Patton (2001, s.106) förklarar att målstyrt urval används inom kvalitativ forskning då man oftast har ett djupgående fokus på ett mindre urval, man väljer alltså fall som är rika på information. En annan form av urval är *slumpmässigt urval*. Becker (2008, s.79) beskriver slumpmässigt urval som en bra metod när man syftar till att generalisera den information man får in utan att behöva undersöka allt. Denna studie syftar till att besvara en specifik frågeställning som behandlar specifika fall och trådar på Flashback, avsikten är inte att kunna generalisera det studien kommer fram till utanför just detta specifika område och därför valdes målstyrt urval över slumpmässigt urval.

4.2.1. Val av internetforum

Att använda just internetforumet Flashback som källa för studiens empiri över andra forum gjordes då det är ett av de största och mest välkända internetforumen i Sverige. Även Flashbacks

egna regler ligger till grund för beslutet. I förtydligandet av regel 1.06 på Flashback (2020) står det att forumet kan anses bygga på två grundpelare: anonymitet och den fria debatten. Som regel eftersträvar man alltså att människor ska kunna uttrycka sina åsikter utan att det medför någon risk för personen utanför forumet. Med denna bakgrund blir Flashback en väldigt intressant källa för denna studie då den kan komma åt människors ärliga åsikter gällande gärningspersonerna i fallen, åsikter som faktiskt reflekterar vad användarna tycker och känner, helt utan behov av att filtrera sig själv. Uhnoo och Ekbrand (2017, s.128 – 129) poängterar att det som skiljer Flashback från andra sociala plattformar, som Twitter, Facebook och Instagram, är att Flashback inte under några omständigheter lämnar ut användares IP-adresser eller andra uppgifter till någon utomstående myndighet som till exempel polisen. Som användare kan man alltså på ett mycket säkrare sätt använda Flashback anonymt än andra sociala medier där risken är större att ens uppgifter lämnas ut eller att ens inlägg går att spåra. Flashback (u.å) själva säkerställer att de endast agerar om reglerna som finns på forumet bryts, dock framgår det inte hur de i dessa fall agerar.

4.2.2. Val av fall

De fall som ligger till grund för studien är Knutbymordet och Arbogamordet. Knutbymordet skedde i början av 2004 då Sara Svensson skjuter Alexandra Fossmo, som avlider. Svensson skjuter även Fossmos granne som får livshotande skador men överlever. Svensson var den som utförde skjutningarna men hon agerade inte ensam, hon ansågs enligt domstolen blivit manipulerad att utföra dådet av en pastor i den församling hon tillhörde. Pastorn, tillika Alexandra Fossmos man, var Helge Fossmo. Svensson dömdes till rättspsykiatrisk vård för mordet och mordförsöket medan Fossmo dömdes till livstidsfängelse för anstiftan till mord och anstiftan till två mordförsök, varav det ena var på grannen och även ett tidigare försök som Svensson gjort att döda Alexandra Fossmo. Fossmo misstänktes även ligga bakom sin första frus död 1999, men detta friades han från (Frid 2019). Arbogamordet skedde sommaren 2016 då Mohammad Rajabi mördar en äldre man och svårt skadar dennes fru. Rajabi utförde dådet på uppdrag av sin flickvän Johanna Möller, paret som anfölls var hennes föräldrar. Rajabi döms till 14 års fängelse samt utvisning för mordet och mordförsöket, detta då han endast var 20 år när attacken inträffade och alltså inte kunde dömas till livstid. Möller dömdes till livstidsfängelse för mordet och mordförsöket på sina föräldrar. I tingsrätten dömdes även Möller för anstiftan till mord på sin före detta make som hittades död 2015 hon frias dock i Hovrätten med anledning av bristande bevisföring (Wahlqvist & Kardell 2016).

Valet att använda Knutbymordet och Arbogamordet som bas för denna studie gjordes främst utifrån hur lika dessa två fallen är varandra. Studien syftar till att ta reda på hur Flashbackanvändare beskriver gärningspersonerna, men även att jämföra beskrivningarna av de manliga respektive kvinnliga förövarna och då är det viktigt att de är så lika varandra som möjligt för att eventuella skillnader som urskiljs inte ska bero på att brotten skiljer sig. I båda fallen fanns två gärningspersoner, varav en var den som utförde handlingen medan den andra var den som planerade dådet och hade det mer tydliga motivet. De som utförde mordet var båda i någon form av beroendeställning till den som planerade dådet och var i båda fallen yngre. I Sara Svenssons fall blev hon manipulerad av en högt uppsatt pastor, Helge Fossmo, i den församling hon var del av och Gud användes som drivkraft då Svensson trodde att hon utförde guds handling (Frid 2019). I Mohammad Rajabis fall blev han manipulerad att utföra mordet av kvinnan, Johanna Möller, som drev det HVB-hem han kom till som flykting och som han senare även inledde en relation med (Treijns 2017). Det faktum att fallen var väldigt uppmärksammade när de hände och även efteråt har gjort att Flashbacktrådarna är mycket omfattande. Detta tyder på ett målstyrt urval då informationsmängden gjorde att studien kunde fokusera på endast två fall. Valet av fall gjordes även då båda fallen innefattar två gärningspersoner vardera, materialet består genom detta av Flashbackanvändares åsikter gällande fyra gärningspersoner även fast det bara handlar om två fall. Även detta visar på ett målstyrt urval. Denna typ av målstyrt urval kallar Patton (2001, s.108) för *intensitetsurval*. Det innebär att de informationsrika fallen som används intensivt visar på fenomenet man vill studera. Eftersom båda fallen innefattar två gärningspersoner istället för endast en, visar dessa fall mer intensivt på det som ska undersökas.

4.2.3. Val av forumtrådar och -inlägg

Trådarna valdes ut genom att på Flashback söka på "Knutby" respektive "Arboga" och sedan valdes de trådar som var döpta efter fallen och hade en större mängd inlägg. Viktigt var att trådarna inte hade någon form av "åsikt" i sin titel för att inte riskera att alla inlägg skulle vara vinklad på ett specifikt sätt utan skulle innehålla blandade åsikter. Vid första sökningen på "Knutby" så valdes tråden "Knutby 2.0 länkar finns i 1:a inlägget" ut då den innehöll flest inlägg av de som kom upp. I tråden återfanns dock en länk till en sida med arkiverade trådar som man endast har tillgång till som inloggad medlem. Efter att ha skapat ett konto samt loggat in och fått tillgång till även de arkiverade trådarna så valdes tråden "Knutby-tråden (2004)" ut istället, vem som helst kan läsa tråden men man måste ha direktlänken till den, den är inte sökbar om man inte är inloggad. Tråden valdes dels ut då den hade en stor mängd inlägg, 34 681

stycken, men även då den var öppen och aktiv i anslutning till att domen föll i målet. Detta var av värde då Arboga-tråden som valdes ut också var aktiv då domen föll i det målet och eftersom så lika förhållanden som möjligt eftersträvas kändes detta viktigt. Tråden om Arboga som valdes ut var ”Arboga: Mord på Aki Olavi Paasila, 2015-08-08 och Göran Möller, 2016-08-03”. Denna valdes ut genom en sökning på ”Arboga”, även denna gång som inloggad medlem och den tråd med många inlägg, 41 216 stycken i skrivande stund (2021-04-14), och som var aktiv när domen föll i målet valdes.

För att begränsa mängden inlägg att ta läsa och koda togs beslutet att endast läsa de inlägg som skrevs efter att tingsrättens dom föll i de båda fallen. Vidare när inläggen inte längre gav någon ny information gjordes ett hopp framåt i båda trådarna till efter att domarna från Hovrätten kommit, detta för att se om ny information gick att urskilja därefter då fokus på nytt hamnade på de som dömdes. Beslutet att endast läsa inlägg efter att domarna kommit i de båda fallen grundar sig dels i att någon form av avgränsning behövdes då det fanns över 30 000 respektive 40 000 inlägg i trådarna. Beslutet togs också baserat på artikel 6.2 i lagen om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Lagen (SFS 1994:1219) säger: ”var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.”. Studien syftar till att studera hur Flashbackanvändare skriver om gärningspersonerna i Knutbymordet samt Arbogamordet och innan de faktiskt blivit dömda ska de anses oskyldiga. Med studiens syfte samt nämnda lag som grund fastslogs det att inlägg skrivna innan domen inte är av värde för studien då de i stunden skrevs om vad som måste ses som oskyldiga människor.

4.3. Insamling av material

För att underlätta insamlingen av material så laddades Flashbacktrådarna ner. Detta gjorde det även lättare att söka igenom inläggen efter specifika ord, fraser eller dylikt. Alla inlägg som skrevs innan tingsrättsdomarna i fallen togs bort. I Knutbyfallet så meddelade tingsrätten sin dom 30 juli 2004, i tråden framgår det även att domen föll 14:00 så inläggen innan denna tidpunkts togs bort. I Arbogafallet så meddelade tingsrätten sin dom den 21 augusti 2017, även i denna tråd framkommer det specifikt att domen föll 11:00 så inläggen innan denna tidpunkt togs bort. Även inlägg som inte handlade om gärningspersonerna sorterades bort parallellt med att inläggen lästes och kodades. Alla inlägg med någon form av beskrivning av eller åsikt om gärningspersonerna kodades.

Båda trådarna kodades i kronologisk ordning tills en så kallad *informationsmättnad* uppnåddes. Detta innebär enligt Alvehus (2019, s.73) att varje nytt nedslag på fältet ger samma information som man redan tagit del av. Alltså att man nått en punkt där allt man läser redan är sådan information man redan har. Ingen specifik mängd av inlägg har lästs och analyserat i de två respektive trådarna utan båda har arbetats med till en informationsmättnad uppnåts. Patton (2001, s.118 – 119) poängterar att det inte finns några regler gällande storleken på urvalet inom kvalitativ forskning. För att säkerställa informationsmättnaden gjordes ett nytt nedslag i trådarna efter att Hovrätten meddelat sina domar i fallen. Valet att hoppa fram i trådarna till efter Hovrätten meddelat sina domar gjordes då fokus i inläggen när informationsmättnaden uppnåddes den första gången skiftats från gärningspersonerna till annat, domarna från Hovrätten belyser på nytt gärningspersonerna vilket sannolikt gör att inläggen återigen fokuserar på förövarna. I Knutbyfallet kom domen den 12 november 2004, 11:00 och i Arbogafallet kom domen den 27 februari 2018, 14:00. Samma teknik användes här som tidigare, inlägg som inte berörde gärningspersonerna sorterades bort parallellt med att trådarna lästes samt kodades, detta fortsatte återigen tills en informationsmättnad nåddes. Vid genomgången av inlägg efter Hovrättsdomarna uppnåddes mättnaden relativt fort då ingen ny information framkom.

4.4. Kodning och analysmetod

Att koda innebär enligt Rennstam och Wästerfors (2015, s.34) att man sätter ord på vad man läser eller ser i sitt material. En kod är alltså ord som analytikern väljer ut för att definiera innehållet. Bryman (2018, s.689) lyfter tre olika steg i kodningsprocessen: *initial*, *fokuserad* och *teoretisk*. Initial kodning innebär att man kodar i princip allt material och ger så gott som varje textrad en kod. Fokuserad kodning handlar om att identifiera de mest framträdande koderna från den initiala kodningen, jämföra dessa med varandra och sedan sammanställa den stora mängden data till mer genomarbetade teman. Teoretisk kodning innebär att man inkorporerar idéer via redan existerande teorier eller litteratur för att stärka den berättelse som utvecklats. Denna form av kodning är en del av grundad teori som metod, men eftersom denna studie inte eftersträvar att genererar ny teori som grundad teori gör, är den endast inspirerad av metoden i kodningen av materialet. Bryman (2018, s.690) tar upp att kodningen inom grundad teori är ett viktigt första steg i teorigenereringen och något man gör från start. Kodningen har,

baserat på studiens syfte, handlat om att urskilja hur Flashbackanvändarna beskriver gärningspersonerna i fallen och har gjorts i ovannämnda tre steg.

Den initiala kodningen gjordes genom att varje inlägg gavs minst en kod. När alla inlägg sedan kodats så urskildes de mest framträdande kodarna som blev temana för analysen. Efter att teman urskilts så valdes de teorier som kunde stärka analysen av inläggen och temana ut. I samband med kodningen analyserades *vad* som skrivs men även *hur* det skrivs. Denna metod kallas *analytic bracketing* och är också den analysmetod som har använts. Metoden innebär, enligt Gubrium och Holstein (1997, s.118 – 121), att man växelvis sätter parentes kring vad- och hur-frågorna, alltså att man växlar mellan att fokusera vad som sägs samt hur det sägs, för att på så sätt få en mer fullständig bild av den kvalitativa data som analyseras. Vad-frågorna har ett mer naturalistiskt anlag och innebär att man studerar vad som faktiskt sägs. Hur-frågorna har ett epistemologiskt anlag och innebär att man studerar hur det som sägs förmedlas och även vilka ord och begrepp som används (Gubrium & Holstein 1997, s.161). Denna analysmetod har valts då den ger en mer fullständig bild av materialet som analyseras. Vad som skrivs om två personer kan i principen vara detsamma, exempelvis att förövaren är ett monster, men hur det skrivs fram kan skilja sig avsevärt mellan inlägg och även mellan de två fallen i fråga. Studien syftar till att undersöka hur gärningspersonerna i fallen beskrivs men även att jämföra och se huruvida beskrivningarna av de manliga respektive kvinnliga förövarna skiljer sig åt, då kan det vara avgörande att undersöka hur användarna formulerar sig och vilka ord som används för att komma fram till sin poäng istället för att bara titta på den faktiska poängen, som skulle kunna vara densamma.

4.5. Etiska övervägande

När det kommer till att använda ett forum som Flashback som källa för sin empiri är det viktigt att se över de etiska aspekterna av detta. Eysenbach och Till (2001, s.1104) skriver att samtycke och anonymitet är grundläggande etiska principer gällande forskning om människor. Men de poängterar att när det gäller internetforum så avgörs huruvida man behöver informera de människor man studerar och få deras samtycke eller ej av om det är privata eller offentliga inlägg som personerna postar. Om inläggen skrivs privat, då krävs samtycke, medan om inläggen kan anses offentliga behövs det inte. Eysenbach och Till (2001, s.1104) lyfter tre olika faktorer som avgör huruvida ett forum anses som privat eller offentligt: (1) om forumet kräver att man registrerar sig eller blir medlem för att ta del av det som skrivs, då anses det som privat.

(2) antalet användare på forumet avgör, en sida med tio användare anses mer privat än sidor med tusentals användare. (3) vem forumet riktar sig till: är innehållet känsligt och till för specifika grupper, då anses det privat. Flashback uppfyller samtliga tre kriterier för att kunna klassificeras som offentligt: (1) det krävs ingen registrering för att ta del av det som skrivs, dock krävs det för att göra inlägg. Även för att söka upp arkiverade trådar krävs registrering, men via länk kan vem som helst läsa dessa. (2) Det finns över en miljon användare som har tillgång att publicera inlägg, och (3) Flashbacks-användare utgörs inte av en speciellt utsatt grupp och riktar sig inte heller till en specifik grupp, alla över 18 år får bli medlemmar. Detta visar på att det som skrivs på Flashback kan anses vara offentligt material och detta är den etiska grundhållning som intagits under studien. Även Uhnö och Ekbrand (2017, s. 131 – 132) stödjer detta synsätt och har använt samma inställning i sin forskning som också använde Flashback som källa.

Även fast inläggen behandlas som offentligt publicerat material och Flashback (2020) själva har som regel att alla ska ha anonyma användarnamn, anonymiseras inläggen som citeras i studien ytterligare. Detta har gjorts genom att inte skriva ut vem, i form av användarnamn, som skrivit inlägget eller tidpunkten när inlägget publicerades, då detta saknar relevans för analysen. Studien syftar till att ta reda på vad Flashbackanvändare i stort skriver, vem den enskilda användaren är saknar relevans. Namngivna personer som inte blivit dömda men som ändå anses relevanta för studien anonymiseras då deras inbladning är ren spekulation och det är endast åsikter relaterade till dessa människor i relation till gärningspersonerna som tas upp och är av relevans.

5. Analys

I följande avsnitt redovisas resultatet samt analysen av den kvalitativa innehållsanalysen. De teman som urskilts som centrala via den initiala samt fokuserade kodningen presenteras i rubrikform under de tillhörande fallen. Detta följs av en analys av temat. Först berörs fallen separat för att se hur Flashbackanvändarna beskriver gärningspersonerna i fallen för att således uppfylla studiens första syfte samt besvara frågeställningen. Studiens andra syfte, att se om det finns någon skillnad i hur de manliga och kvinnliga gärningspersonerna i fallen beskrivs kommer främst att presenteras i den jämförande delen av analysen, där fokus blir på att jämföra de olika gärningspersonerna mot sin motpart i det andra fallet. Den jämförande analysen är därför uppdelad i två delar: först jämförs Fossmo och Möller (anstiftarna), därefter jämförs Svensson och Rajabi (mördarna). I analysen kommer även teorier och tidigare forskning kopplas samman med materialet.

5.1. Knutbymordet

5.1.1. Mördare eller offer

Det första och mest framträdande tema som gick att urskilja ur materialet var det gällande Sara Svensson och huruvida hon ska ses som mördare eller offer. En användare beskriver Svensson och sin inställning till henne enligt följande:

Arma Sara. Hon kommer att låsas in. [...] Mitt hjärta blöder faktiskt för henne. Trots det hon gjort.

(Flashback, 2004)

Inte blöder mitt hjärta för Sa*ra [sic], inte. Hon sköt kallblodigt ihjäl Alexandra Foss*mo, och hon kunde såväl då som när hon satte kulorna i Skotte [benämning på grannen] skilja på rätt och fel. Dessutom är hon inte psykiskt sjuk - hon har bara en störning eller två. [...]

(Flashback, 2004)

Användarna har svårt att placera Svensson, ömsom beskrivs hon som en skör kvinna som fallit offer för Fossmos manipulation och ömsom beskrivs hon som en gärningsperson som faktiskt mördat en människa och försökt mörda en annan. Det finns en tydlig kluvenhet bland användarna huruvida Svensson ska ses som en faktisk mördare eller om hon ska ses som ett offer. Omständigheterna bakom brottet kan vara en bidragande faktor till detta. Svensson har brutit mot de allmänna normer som råder genom att begå ett grovt brott, vilket många användare lyfter. Samtidigt som hon faller inom ramen för att vara ett offer för omständigheterna. Vissa användare menar även på att Svensson sysslar med skådespel för att på så sätt komma lindrigare undan, en användare skriver:

[...] Ännu ett av hennes rollspel: Den insiktsfulla patienten som nu ska bli en idealpatient. Hon lär inte behöva sitta decanniet [sic] ut. Hon gör vad som förväntas, d v s tillfrisknar i lagom trovärdig takt. [...]

(Flashback, 2004)

Här skulle man kunna relatera till Pollacks (1950, s.8) teori där han lyfter att kriminella kvinnor, men även kvinnor överlag, är mycket mer opålitliga än män. Användarna lyfter detta i sin beskrivning av Svensson, hon är inte pålitlig utan agerar på ett sätt som ska framställa henne

som ett offer för omständigheterna. En användare lyfter att just hennes ”ångerfulla framtoning” gjorde att media och därmed inte heller den stora massan ville henne något illa. Många av användarna lyfter att hon sköt ihjäl en människa och skadade en annan svårt vilket hon måste stå till svars för och hur hon framställt sig själv samt om hon är sjuk eller ej ska inte spela någon roll. Det går inte att urskilja en enig beskrivning gällande Svensson, användarna ser henne ur olika perspektiv, dels som förövare, dels som offer. Även fast det råder delade meningar gällande Svensson är hon i stort fokus i tråden och de flesta användare har en åsikt om henne.

5.1.2. Egoisten

Det andra temat som gick att urskilja var det gällande Helge Fossmo och hur hans egoism genomsyrar allt han gör. Genomgående lyser beskrivningen igenom där användarna beskriver honom som en människa som endast tänker på sig själv och att alla hans val tas utifrån egen vinning i åtanke. En användare skriver:

[...] Om brottet inte klarats upp skulle Helge ha fått ut livförsäkring och ny fru.

(Flashback, 2004)

Detta är något som går att koppla samman med rational choice-teorin som bland annat säger att brottslingar begår brott som en målmedveten handling med sin egen vinning som intention (Cornish & Clarke 2005, s.20). Användaren trycker här på att brottet, om det inte uppklarats, gynnat Fossmo och att han agerat med sin egen vinning i åtanke. Detta är något som återkommer i beskrivandet av Fossmo, användarna beskriver honom som en människa som utifrån sitt eget utgångsläge handlat rationellt och målmedvetet. De anser att allt han har gjort har varit med intentionen att gynna sig själv. Man beskriver alltså gärningspersonen som någon som har agerat utifrån en egen rationalitet. De menar att alla Fossmos val för honom har varit rationella, genom att få Svensson att mörda hans fru kan han gå vidare och leva med någon annan utan att behöva genomgå en skilsmässa, vilket anses fel inom den församling de båda var en del av. Utifrån rational choice-teorin kan man alltså se det som att det var en målmedveten handling att manipulera Svensson och den vinst som Fossmo fick ur det var att han blev av med sin fru utan att behöva genomgå en skilsmässa. Han beskrivs även som en otroligt manipulerande och beräknande man, vilket går hand i hand med beskrivningen av honom som en självcentrerad person. Genom att vara manipulerande och beräknande lyckas han få det han vill och framställa sig på ett sätt som gynnar honom. En användare skriver:

[...] jag misstänker att den dumme fan är uppriktigt häpen och förtvivlad över att Barnflickan tillmättes någon trovärdighet alls, han trodde nog att 10:e januaridåden skulle bli det perfekta brottet, och att hon aldrig skulle våga börja berätta om hur hans psykiska misshandel och gudstjättrande manipulation gått till...och att hennes förvirrade berättelse hursomhelst skulle väga lätt gentemot herr församlingsföreståndarens uppbragta nekande. [...]

(Flashback, 2004)

De menar att Fossmo själv blev chockad när hans plan inte lyckades och att Svenssons utsaga ansågs trovärdig. De menar att han i sin värld trodde att han genomfört det perfekta brottet och att ingen skulle tro på Svensson om hon väl började prata. Hans självsäkerhet tillsammans med hans självcentrering beskrivs ligga till grund för brottet.

5.1.3. Den sjuke mannen

Utöver att beskriva Fossmo som egoist beskrivs han även som en mycket sjuk man, en användare skriver:

Jag tror att han är sjukare än vad SS någonsin varit [...] En psykos kan vi alla kanske ramla in i, och förhoppningsvis ta oss ut ur, men psykopati är en obotlig sinnessjukdom [...]

(Flashback, 2004)

Ord som *psykopat* och *galen* används flitigt för att beskriva honom. Här skulle man kunna dra en parallell till Elias och Scotsons (2010) teori om etablerade och outsider, eller ”vi” och ”dem”. Att beskriva Fossmo som en extremt sjuk människa kan vara ett sätt att få honom att framstå som så långt ifrån en ”normal” människa som möjligt, man visar på att han är en outsider. Genom att inte bara fokusera på att han har begått ett brott, utan även poängtera att han måste vara galen och sjuk, visar man på att det han har gjort är så långt ifrån ”normalt” att det är helt orimligt att han någonsin varit en del av det vanliga samhället, de etablerade. Man kan alltså se ett ”vi och dem”-tänk i beskrivningen av Fossmo som psykopat och galen, bara för att ytterligare förskjuta honom. Anledningen till att detta sticker ut är främst för att Fossmo inte ansågs sjuk och dömdes till fängelse istället för rättspsykiatrisk vård som Svensson dömdes till. Det finns alltså inget belegg för att han de facto skulle vara sjuk eller galen, därför kan man snarare koppla det till ett sätt att förskjuta honom än att man faktiskt tror att han medicinskt lider av något, vilket sannolikt skulle upptäckts under utredningen om så var fallet. Svensson

som andra gärningspersonen i fallet döms till rättspsykiatrisk vård, vilket visar att det är något som var närvarande under fallet att Fossmo faktiskt skulle vara sjuk och det blivit missat är osannolikt. Även i inläggen om Svensson beskrivs hon som sjuk, men eftersom hon faktiskt efter en utredning medicinskt bedömts som det är det inget som sticker ut på samma sätt som gällande Fossmo.

5.1.4. Den andra kvinnan

Det sista framträdande temat som gick att urskilja ur Knutby-tråden var de återkommande kommentarerna om en tredje gärningsperson. Kvinnan som åsyftas nedan är inte dömd i dessa fallen och således inte heller egentligen en gärningsperson, men då hon återkommande nämns i tråden samt beskrivs som en gärningsperson var det av relevans för denna analys. Då hon inte är dömd omnämns hon i denna analys som *Kvinnan*. Helge Fossmo dömdes för anstiftan till mordet på sin fru och mordförsöket på sin granne, medan Sara Svensson dömdes för att ha utfört brotten. Kvinnan är också en medlem i den församling som Fossmo och Svensson var delaktiga i och hon hade en högt uppsatt roll precis som Fossmo. Bland annat skriver två användare:

[...] I denna oerhörda begreppsförvirring, där inbillningsfoster som djävulen och demoner och en gud som kräver lydnadshandlingar genom människooffer snurrar runt i en psykisk torktumlare, finns en moralisk dom över [Kvinnan], som genom sitt omogna, självcentrerade och sadistiska bestraffande av Sara enligt min mening skapade förutsättningarna för det psykiska nödtillstånd som Fossmo kunde utnyttja för att få Alexandra dödad. [...]

(Flashback, 2004)

[...] utan [Kvinnan] ingen Helge i Knutby, utan [Kvinnan] ingen Sara i babylonisk fångenskap som Djävulens fresterska. [...]

(Flashback, 2004)

De menar alltså att brotten i själva verket möjliggjordes tack vare Kvinnan. Fossmo skulle inte ha kunnat manipulera Svensson utan Kvinnan, och Svensson hade inte låtit sig manipuleras. Dessa spekulationer från användarna stämmer väl överens med Pollack (1950, s.3) teoretiserade kring att kvinnor ofta är hjärnorna bakom brott utan att själva utföra dem. Enligt dessa användare hade brotten inte skett utan den andra Kvinnan, och hon är således även hon en gärningsperson. Det intressanta i att man anser henne som gärningsperson och återkommande

beskriver henne som en av gärningspersonerna i fallet är just att det faller inom ramarna för vad Pollack (1950) ansåg om kvinnor, att de befinner sig i kulisserna av brottet och således också kommer undan lättare. Även när en man döms och bevisas skyldig för anstiftan till både mord och mordförsök vill användarna skylla det på en kvinna vilket är väldigt intressant då brottsstatistiken från BRÅ (2005, s.127) gällande 2004, när mordet i Knutby skedde, visar att män utgjorde 83% av de som lagfördes för brott det året. Det statistiken säger oss är alltså att män lagfördes för fler brott än kvinnor och även då sannolikt begick fler brott. Även fast så är fallet vill användarna på Flashback inte helt acceptera att en man ensam ligger bakom manipulationen av Svensson utan vill få det till att även en kvinna var hjärnan. Även detta skulle man kunna dra en parallell till det Pollack (1950, s.161) skriver om att kvinnors kriminalitet blivit underskattad, att Flashbackanvändarna kanske ser det som att kvinnor kommer undan lättare.

5.2. Arbogamordet

5.2.1. Femme Fatale

Begreppet femme fatale beskrivs av NE (u.å) som ”en kvinna som, framför allt med sexualiteten som vapen, demoniskt behärskar männen i sin omgivning”. Detta var ett av de teman som urskildes i tråden om Arbogamordet. Johanna Möller beskrivs återkommande som en person som genom sex skaffar sig hållhakar på folk samt får dem att göra som hon vill. Två användare skriver:

[...] Jag är fullständigt övertygad att JM [Johanna Möller] ägnar sig åt maktutövande, att hon pippat sig till hållhakar, att hon ställer till intriger för att få folk att agera enligt hennes agenda - förutom att fresta med visioner och utopier i form av utlandsresor, gårdar, långt-liv-i-lycka och givetvis stora pengar. [...]

(Flashback, 2017)

[...] Hondjävulen [Möller] gömmer sig bakom en viss fasad och kan misstolkas vad hon är kapabel till. Jag skulle tippa att just detta är faran med kvinnlig kriminalitet. [...] Att hon använder utseende eller sex råder ingen tvekan och hon scannar av vilka som är mest lämpliga för olika ändamål. [...]

(Flashback, 2017)

Det användarna beskriver är en kvinna som genom sin kvinnlighet får män att göra det hon vill. Även faran med just kvinnlig kriminalitet lyfts fram. Användarna trycker på detta vid återkommande tillfällen och det belyses hur *vidrigt* hennes beteende är. Möller faller utanför

ramarna av "sann kvinnlighet" då hon begått ett grovt brott och dessutom betar sig på ett sexuellt avvikande sätt genom att använda sex som ett vapen. Hennes kvinnlighet är något som ständigt tas upp och det kan vara just för att hon bryter mot de rådande könsnormerna som finns, som säger att kvinnor inte begår brott och dessutom ska bete sig på ett speciellt sätt. Inte bara i relation till sex utan överlag är just hennes könstillhörighet återkommande, bland annat skriver en användare: "Ja, Johanna är i en klass för sig själv, satan vilken ond och genom usel kvinna hon är...". Man lyfter alltså i sättet man skriver fram att hon är just en kvinna, istället för att skriva exempelvis *person* eller *människa*. *Hondjävul* är även en benämning på Möller som återkommer ofta i inläggen, man nöjer sig inte med att kalla henne djävul utan lägger till att hon är en *hondjävul*. Att fokus ligger på just hennes kvinnlighet och sexualitet kan bero på att det är ovanligt att just kvinnor begår denna typ av brott och då vill användarna hitta så många fel och problem med henne som möjligt för att förklara hennes beteende och förskjuta henne som person. Statistiken (BRÅ 2020) säger att fler män än kvinnor lagförs för brott, Möller sticker ut ur mängden vilket kan leda till att användarna belyser hennes kön, för att påvisa att en *kvinna* är en av förövarna i fallet. Hon benämns även med ord som *psykopat*, *galen* och *sjuk* vilket man skulle kunna koppla till Elias och Scotsons (2010) teori om etablerade och outsiders. Precis som med Fossmo finns inga belägg för att Möller faktiskt skulle vara sjuk, alltså kan man även här resonera kring att det är användarnas sätt att ytterligare förskjuta Möller och hennes handlingar för att visa att hon är en outsider. Användarna, de etablerade, skulle aldrig kunna göra något sådant, alltså måste Möller, outsiders, vara galen eller sjuk.

5.2.2. Allt för egen vinning

Det andra temat som urskildes i Arboga-tråden var det faktum att Möller beskrevs som en person som gör allt för sin egen vinning. Användarna menar att alla Möllers beslut, motiv och relationer baseras på vad hon får ut av det och huruvida det har en positiv effekt för henne själv. Hon beskrivs som en mästermanipulator som till och med använt sina barn som marionetter för att få det hon vill. En användare skriver:

[...] Allt hon har gjort är bara för hennes egen fördel, och gick över lik för att få det hon själv ville tills det tog stopp [...]

(Flashback, 2017)

Denna typ av beskrivning är återkommande och går att relatera till rational choice-teorin. Möller beskrivs som en person som endast gör saker med sin egen vinning i åtanke. Den första

tesen i teorin säger oss att brott begås som en målmedveten handling, där förövaren endast har sin egen vinning i åtanke (Cornish & Clarke 2005, s.20). Detta är tydligt framträdande i beskrivningen av Möller. Hon beskrivs som en person som drivs av sitt ego, användarna menar på att mordet på hennes föräldrar först skedde när Möller inte längre fick ut något av att ha dem i livet. När föräldrarna gynnade Möller var de värda att leva, men när så inte längre var fallet hade de inget värde för henne längre. Användarna menar även på att Möller är så driven av sitt eget ego och vad hon ska få ut av saker att det är anledningen till att hon skaffade barn. Två användare skriver:

[...] Den enda empati hon känner är riktad mot sig själv, alla andras lidande är ickehändelser i Johannas liv, inte ens hennes barns mående bekymrar henne.

(Flashback, 2017)

Allt kretsar kring henne och som jag skrev är hon störd och har skapat barn för sin skull, det handlar bara om att serva och skydda henne.

Hon skiter blankt i hur de mår.

De är marionetter, praktiska att ha i sin ägo. En evig förlängning om de inte klipper navelsträngen.

(Flashback, 2017)

Möllers 13-åriga son vittnade under rättegången mot sin mamma och berättade att hon begärt att han skulle ljuga för polisen och ge henne alibi för mordkvällen, annars skulle deras familjeliv slås i spillror (Sannemalm 2017). Med denna bakgrund menar användarna återkommande att hennes val att skaffa barn även det var kalkylerat och endast till för hennes egen vinning.

5.2.3. Den bortglömda mördaren

Det sista temat som urskildes ur Arbogatråden, urskildes genom sin frånvaro. Det som sticker ut i tråden om Arbogamordet är avsaknaden av inlägg gällande den manliga förövaren, Mohammad Rajabi. Han omnämns ett fåtal gånger men i relation till det fokus som Möller har i tråden är han extremt bortprioriterad. När han väl omnämns är inläggen relativt neutrala i sammanhanget. Möller beskrivs med ord som hondjävul, ond och genomusel, Rajabi omnämns mer sympatiskt och även i inläggen där så inte är fallet är beskrivningen inte lika demoniserande som i de riktade mot Möller. Vissa användare lyfter det faktum att Rajabi var i beroendeställning till Möller, både innan och under brottet och har på grund av det mer sympati

för honom. Andra beskriver det som bra att han har fått fängelse samt utvisning för brotten men stannar sedan där i sin beskrivning. De få inlägg som beskriver Rajabi på ett nedvärderande sätt är väldigt få, och då benämns snarare hans handlingar som hemska och avskyvärda än han som person. Av de inlägg som finns där användarna skriver om Rajabi är även en större del av dessa i relation till Möller, inlägg där Rajabi beskrivs utan en närvaro av Möller är otroligt få. En anledning till att andelen inlägg gällande Rajabi och Möller skiljer sig åt skulle kunna vara att Rajabi är man. 2019 lagfördes 177 personer för mord, av dessa var 163 män och endast 14 var kvinnor, alltså utgjorde män nästan 91% av den totala mängden lagförda för mord det året och fördelningen har sett någorlunda likadan ut sedan 2010 (BRÅ 2020, s.33). Eftersom fler män än kvinnor lagförs för mord, domineras medierapporteringen av manliga förövare. När en kvinna då bryter mönstret och faktiskt begår och döms för mord som i fallet med Möller sticker det ut och gör att det är mer intressant att skriva om än när ännu en man begått ett mord, som Rajabi. Detta skulle kunna vara en anledning till att Rajabi försvinner i tråden om Arbogamordet.

Det faktum att Rajabi omnämns så få gånger är särskilt uppseendeväckande då han är invandrare, vilket är en särskilt utsatt grupp på Flashback. Flashback domineras till stor del av främlingsfientliga och rasistiska åsikter (Törnberg & Törnberg 2016, s.135) och fall som involverar en utländsk gärningsman får ofta mycket uppmärksamhet, dock inte i detta fall. Hans straff omnämns och han benämns som *afghanen* vid ett tillfälle i materialet, där den användaren dessutom får mothugg för sin onödiga påpekning av Rajabis ursprung. Utöver det finns inga direkta kopplingar till hans ursprung eller flyktingidentitet. Man kan alltså tolka det som att även om det är en utländsk man som tillsammans med en svensk kvinna begår ett brott, anses kvinnan värre. Hatet mot kriminella kvinnor framstår således större än det högerextrema hatet mot invandrare som Flashback vanligtvis domineras av.

5.3. Jämförelse

5.3.1. Anstiftarna Fossmo och Möller

När man jämför det som skrivs om Fossmo och Möller finns det ett flertal likheter. Båda benämns som hemska människor som förtjänar sina livstidsstraff, de beskrivs återkommande med ord som psykopat, galen samt egoister. I båda fallen kan man koppla samman det som skrivs med både rational choice-teorin samt teorin om etablerade och outsiders. Likheter finns alltså mellan dessa två gärningspersoner i stort och även i hur de beskrivs. Den skillnad som

främst sticker ut när man jämför de två är *hur* de beskrivs. Kontentan gällande de två gärningspersonerna är snarlik, båda beskrivs som hemska monster som gör allt för egen vinning helt utan tanke på någon annan. Men hur detta formuleras skiljer sig åt då användarna använder sig av mycket mer nedvärderande ord i sin beskrivning av Möller än i beskrivningen av Fossmo. Ord som *ärkehyena*, *hondjävul*, *apa*, *reptil*, *hynda*, *kärring*, *häxa*, *kossa* och *slyna* förekommer i beskrivandet av Möller, många av förolämpningarna är återkommande i flera inlägg. Gällande Fossmo går det att urskilja två förolämpningar av samma typ, då beskrivs han som *pastorskräk* samt *slemmig*. Det tycks alltså förkomma fler förolämpningar mot Möller än mot Fossmo, vilket man skulle kunna härleda till att hon är kvinna. Som redan har tagits upp är det ovanligare med kvinnor som begår brott än män, alltså kan man tolka den nedvärdering som sker mot Möller som ett sätt att påvisa hur *vidrig* användarna tycker att hon är, som kvinna, som begått ett fruktansvärt brott. Fossmo är på det sättet den mer *förväntade* gärningspersonen och kan då anses mer ”normal” i sitt normbrytande än Möller. Som Smart (1977) poängterar anses kvinnor dubbelt avvikande, de bryter inte bara mot samhällets normer genom att begå ett brott, utan bryter också mot rådande könsnormer. Detta skulle alltså kunna vara en orsak till att Möller beskrivs på ett mer nedvärderande sätt än Fossmo, hon är en dubbel avvikare medan Fossmo bara är en avvikare. Även det som Grabe et al. (2006) kommer fram till i sin studie stämmer överens med detta, de kom i sin studie fram till att kvinnor som bröt mot de samhälleliga könsnormerna och agerade våldsamt blev behandlade på ett hårdare sätt av media än män. Möller bryter mot dessa normer i sitt våldsamma brott, även om hon inte själv utför det är hon personen bakom brottet.

5.3.2. Mördarna Svensson och Rajabi

I jämförelsen av gärningspersonerna Svensson och Rajabi förekommer det, precis som mellan Fossmo och Möller, en rad likheter. Båda var i beroendeställning till den andra förövaren och detta är något som lyfts gällande båda. Användarna är splittrade gällande huruvida de även ska ses som offer eller endast förövare. Båda anses till stor del ha fått rätt straff, även om det finns de som ifrågasätter domarna och tycker att de borde ha varit hårdare. I båda fallen förekommer ifrågasättande men kontentan är att de flesta tycker båda har fått rätt dom. Den främsta skillnad som syns när man jämför inläggen gällande dessa två är mängden inlägg som skrivs om de båda. I Knutby-tråden är Svensson lika mycket i fokus som Fossmo, medan i Arboga-tråden omnämns Rajabi väldigt mycket mindre än Möller. Svensson är i fokus medan Rajabi hamnar i skymundan. Båda beskrivs bitvis som offer och det finns en del sympati till de båda, men folk är hårdare mot Svensson. De som inte anser henne som offer beskriver henne på ett sätt som

framställer henne som värre om man jämför med hur Rajabi framställs av dem som inte anser honom som ett offer. Även här ser man tendenser på att kvinnan beskrivs som värre än mannen, vilket är speciellt intressant eftersom Svensson faktiskt dömdes till rättspsykiatriskvård och Rajabi dömdes till fängelse. Eftersom Rajabi inte ansågs sjuk skulle man kunna föreställa sig att användarna i sitt beskrivande av honom skulle vara hårdare än mot Svensson som faktiskt bedömts sjuk under tiden brottets begick. Man kan alltså resonera att en kvinna som begår ett grovt brott är så pass ovanligt att den personen blir mer avvikande och skrämmande än en man som begår ett liknande brott, för som med Fossmo är Rajabi en mer *förväntad* gärningsperson. Denna tendens urskiljer även Newburn (2013, s.450) i sitt exempel där en kvinna blir den som hamnar i fokus hos media efter att hon har begått mord tillsammans med en man. Han (ibid.) förklarar det som att eftersom det är ovanligare att kvinnor begår mord tas sådana fall emot av samhället med större skräck än när män mördar.

6. Diskussion och slutsatser

Det som analysen visar på och de slutsatser som studien kommit fram till är baserat på subjektiva tolkningar av ett specifikt och icke-representativt urval så det är värt att poängtera att det inte är generaliserbart utanför det specifika materialet. Syftet med denna studie var att undersöka hur Flashbackanvändare beskriver de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna i fallen Arbogamordet och Knutbymordet samt undersöka om det finns någon skillnad i hur de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna beskrivs. Frågeställningen som studien ämnade besvara genom analysen var: Hur beskrivs de manliga respektive kvinnliga gärningspersonerna i "Arbogamordet" och "Knutbymordet" på Flashback? Mycket av det som urskiljs i analysen gällande Flashbackanvändares beskrivning av gärningspersonerna i fallen Knutbymordet samt Arbogamordet är sådant som stämmer överens med det som tidigare forskning kommit fram till. En företeelse som urskiljs är att kvinnor står i fokus i båda fallen. I tråden om Knutby delar gärningspersonerna på fokus, men eftersom en andra kvinna också omnämns som gärningsperson blir tråden mer fokuserad på kvinnor. Detta stämmer överens med det som tidigare forskning visat om kvinnor som begår brott, nämligen att de hamnar i fokus samt ofta anses värre än männen (Grabe et al. 2006, Newburn 2013, Skilbrei 2013). Detta syns tydligast i Arbogatråden där Möller beskrivs på ett demoniserande sätt i jämförelse med Rajabi, som de få gånger han omnämns mer beskrivs på ett sakligt sätt. I tråden om Knutby framställs Fossmo på ett mer demoniserande sätt än Svensson, men detta skulle kunna förklaras av det faktum att Svensson dömdes till vård och inte fängelse. Brennan och Vandenberg (2009, s.146) skriver i sin litteraturoversikt att kvinnor som anses galna eller

sorgliga ofta inte ses som helt ansvariga för sina egna handlingar, och eftersom Svensson dels framställs av användarna som tillhörande den kategorin är det inte konstigt att Fossmo framställs som värre i den tråden. Det är dock blandade åsikter. Även i jämförelsen mellan Fossmo/Möller och Svensson/Rajabi syns det tydligt att kvinnorna framställs som värre än männen.

Vidare forskning som hade kunnat göras på ämnet är en jämförelse mellan medias porträttering och Flashbackanvändares beskrivning av förövare. En studie där man undersöker om det som media skriver eller visar om specifika fall och gärningspersoner stämmer överens med hur Flashbackanvändare beskriver personerna. Finns det någon korrelation mellan det som skrivs och visas i media och Flashbackanvändares beskrivningar? Detta hade varit intressant att studera för att få en bild av om media har en inverkan på hur folk ser och beskriver förövare i brottsfall. Med media kan man undersöka det som skrivs i tidningar, men även annan media så som dokumentärer kan användas som empiri. Exempelvis släppte streamingtjänsten HBO Nordic nyligen en dokumentär om Knutbymordet. Förändrade denna Flashbackanvändares åsikter gällande de medverkande eller lät de sig inte påverkas? Det finns redan en tråd kopplad till dokumentären, vilket innebär att det finns viss empiri tillgänglig för att utföra en sådan studie.

7. Källförteckning

Alvehus, J. (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod. En handbok*. Stockholm: Liber

Anderson, E. A. (1976). The chivalrous treatment of the female offender in the arms of the criminal justice system. *Social Problems*, 23, 349–57. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.2307/799780> [2021-04-24]

Becker, H. (2008). *Tricks of the trade. Yrkesknep för samhällsvetare*. Malmö: Liber.

Boréus, K. & Kohl, S. (2018). *Innehållsanalys*. I Boréus, K. & Bergström, G. (red.) (2018). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. Uppl., Lund: Studentlitteratur.

Brennan, P. K. & Vandenberg, A. L. (2009). Depictions of Female Offenders in Front-Page Newspaper Stories: The Importance of Race/Ethnicity. *International Journal of Social Inquiry*, 2(2), pp. 141 – 175. <https://search-ebSCOhost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=49184882&site=eds-live&scope=site> [2020-04-26]

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. Uppl. Stockholm: Liber.

BRÅ. (2005). *Kriminalstatistik 2004*. https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800012059/1371914727581/2005_12_kriminalstatistik_2004.pdf [2020-04-21]

BRÅ. (2020). *Kriminalstatistik 2019. Personer lagförda för brott. Slutlig statistik*. https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de53064bbf/1590651051037/Sammanfattning_lagforda_2019.pdf [2021-03-17]

Cornish, D. & Clarke, R. V. G. (2005). *The Rational Choice Perspektiv*. I Henry, S. & Lanier, M. (red.) (2005). *The Essential Criminology Reader*. Boulder, CO: Westview Press, pp.1–29.

- Elias, N. & Scotson, J. L. (2010). *Etablerade och Outsiders*. 2. Uppl. Lund: Arkiv.
- Eysenbach, G. & Till, J. E. (2001). Ethical issues in qualitative research on internet communities. *British medical journal*, 323 (7321), pp. 1103 – 1105.
- Flashback. (u.å). *Bakgrund. Rapportera missbruk*. <https://www.flashback.org/kontakt> [2021-04-15]
- Flashback. (2020) *Regler*. <https://www.flashback.org/regler> [2021-03-10]
- Frid, K. (2019). *Knutbydramat – fallet som skakade hela Sverige*.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/uppsala/knutbydramat-fallet-som-skakade-hela-sverige>
[2021-03-10]
- Grabe, M. E., Trager, K.D., Lear, M. & Rauch, J. (2006). Gender in Crime News: A Case Study Test of the Chivalry Hypothesis. *Mass Communication & Society*, 9(2), pp. 137–163. doi: 10.1207/s15327825mcs0902_2.
- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. (1997). *The New Language of Qualitative Method*. Oxford University Press.
- Klein, D. (1973). The etiology of female crime: a review of the literature. *Issues in Criminology*, 8(2): pp. 3 – 30. <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/iscri8&i=129>
[2021-03-26]
- Lombroso, C. (1876). *The criminal man*. Milan: Hoepli.
- Lombroso, C. & Ferrero, G. (1895). *The female offender*. London: Fisher Unwin
- NE. (u.å). *Femme Fatale*. <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/femme-fatale> [2021-04-21]
- Newburn, T. (2013) *Criminology*. 2. Uppl., London: Routledge

Patton, M, Q. (2001). *Purposeful Sampling*. I Bryman, A. (red.) (2001). *Ethnography, Volume II*. London: Sage, pp. 106 – 121.

Pollack, O. (1950). *The Criminality of Women*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Sannemalm, A-S. (2017). *Nytt bakslag för Johanna Möller*.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/nytt-bakslag-for-johanna-moller> [2021-05-12]

Skilbrei, M-L. (2013). Sisters in crime: Representations of gender and class in the media coverage and court proceedings of the triple homicide at Orderud Farm. *Crime Media Culture*, 9(2), pp. 136–152. <https://search-ebSCOhost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.cmctre9.15&site=eds-live&scope=site> [2021-03-16]

SFS 1994:1219. *Lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Smart, C. (1977). *Women, Crime, and Criminology: A Feminist Critique*. London: Routledge.

Snare, A. (1991). Kvinnors laglydighet och brottslighet. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 12(1991):1, pp. 27 – 39.

Thomas, W. I. (1923). *The Unadjusted Girl*. Boston, MA: Little, Brown.

Treijis, E. (2017). *Fler parter har ansvar för situationen före mordet*. <https://www.svd.se/ fler-parter-har-ansvar-for-situationen-fore-morden> [2021-04-12]

Törnberg, A. & Törnberg, P. (2016). Muslims in social media discourse: Combining topic modeling and critical discourse analysis. *Discourse, Context and Media*, 13(September 2016), pp. 132–142. doi: 10.1016/j.dcm.2016.04.003.

Uhnoo, S. & Ekbrand, H. (2017). *Flashback för kriminologer*. I Mallén, A. (red.) (2017). *Kriminologiska metoder och internet*. Stockholm: Liber.

Wahlqvist, J. & Kardell, J. (2016). *Sommarstugemordet – detta har hänt*.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/sommarstugemordet-detta-har-hant> [2021-03-12]